

Module: Strategic cooperation and networking of museums

**Εννοιολογικό μοντέλο «Μητροπολιτικού Δικτύου Μουσείων»:
μια νέα πρόταση για τη διαχείριση των πολιτισμικών αγαθών**

Ομιλητής: Σησαμάκης Νίκος

Παγκρήτια Ημερίδα

«Τα Μουσεία σ' έναν κόσμο που αλλάζει: προς ένα Παγκρήτιο Δίκτυο Μουσείων;»

Εισαγωγή

- Νέα Μουσεία, επανεκθέσεις 2004
- Δημόσιες επενδύσεις,
κοινοτικές πρωτοβουλίες, ιδιωτικοί πόροι
- Ελλείψεις:
Στη διαχείριση, προβολή, αξιοποίηση
πολιτισμικών αγαθών.
Στην πολιτική δημιουργίας νέων μικρών μουσείων
& στη βιώσιμη λειτουργία των ήδη υπαρχόντων
- ΥΠ.ΠΟ.Τ., Συμβούλιο Μουσείων

Κριτήρια δημιουργίας νέων μουσείων & συλλογών

Χωροθέτηση:

Άναρχη χωρίς μελέτη σκοπιμότητας

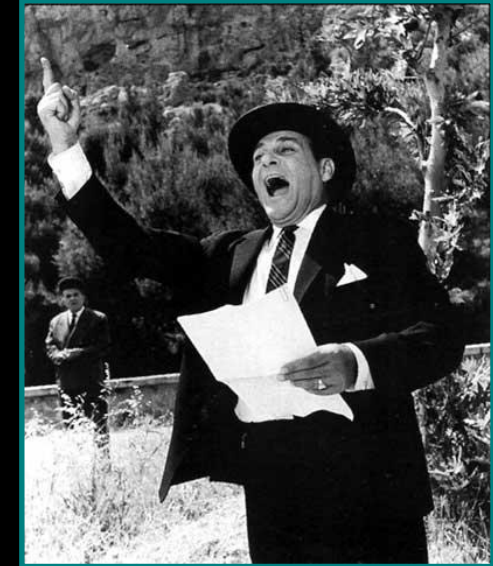
Κριτήρια υλοποίησης:

Πιέσεις των τοπικών κοινωνιών και αρχόντων προς τους πολιτικούς και τους φορείς διαχείρισης των προγραμμάτων.

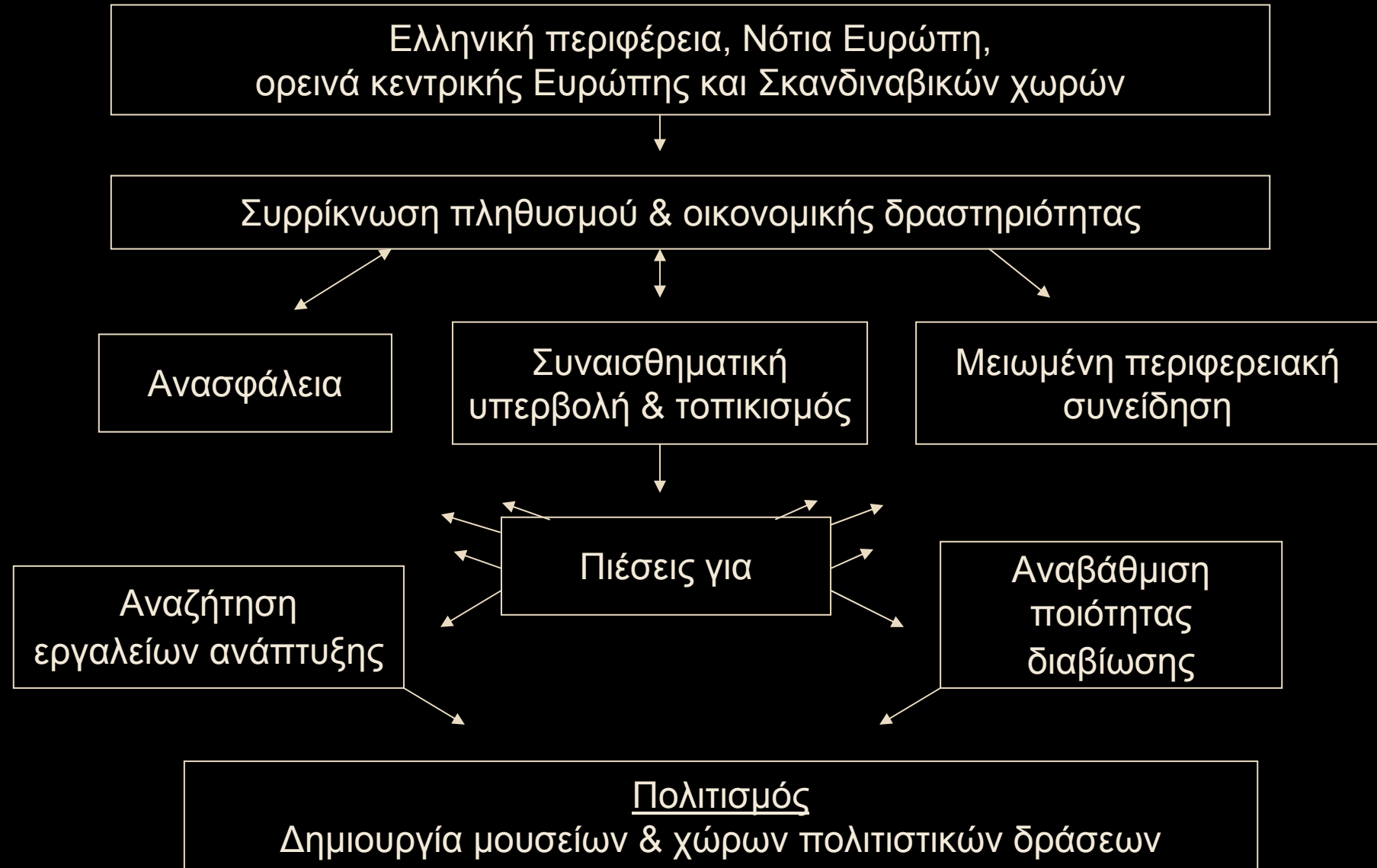
Αποτέλεσμα:

- Κλειστοί ή υπολειτουργούντες χώροι, «μουσεία αποθήκες».
- Περιορισμένος ορίζοντας ανάπτυξης.
- Ελάχιστη συμβολή στους στόχους των προγραμμάτων.
- Απογοήτευση κοινωνίας, επισκεπτών.

**Φαινόμενο
μόνο ελληνικό
ή ευρύτερα
ευρωπαϊκό;**

Ανάλυση φαινομένου

«Μουσείο ...μια προβληματική ιστορία»

«Μέσα σε δέκα χρόνια το ΥΠΠΟΤ ξόδεψε πάνω από 180 εκατ. ευρώ, όμως τα αιτήματα για νέα μουσεία δεν σταματούν»

“Το πρόβλημα των κρατικών μουσείων είναι κατ’ αρχήν η έλλειψη προσωπικού.”
Η αλήθεια είναι πως ο επισκέπτης δεν είναι πάντα σίγουρος για τα ωράρια λειτουργίας τους

“Υπάρχουν πολύ καλά ιδιωτικά μουσεία, αλλά και πολλές αποθήκες”
Μήπως αυτό δεν συμβαίνει στα δημόσια;

“Συμβαίνει κυρίως στις συλλογές. Με τα κοινοτικά προγράμματα αναβαθμίστηκαν τα μουσεία της χώρας. Όμως, με πολλά μικρά και λαογραφικά μουσεία έχουμε πράγματι πολλά προβλήματα. Εκθέτουν στοίβες σανού, πέντε ταγάρια, δυο σαμάρια κι άλλες τόσες γκλίτσες και διεκδικούν τον τίτλο του μουσείου. Μουσεία, όμως, δεν είναι.”

Αποσπάσματα από την συνέντευξη της γεν. γραμματέας του ΥΠΠΟΤ Λίνας Μενδώνη στην Γ.Σύκκα Καθημερινή, *Τα Μουσεία αποκτούν σήμα αναγνώρισης*, 13/3/2011.

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_civ_1_13/03/2011_435326

Αυτοπεριορισμός ΥΠ.ΠΟ.Τ.

«Διότι και για το δημόσιο μουσείο, η εφορεία που λαμβάνει την πρωτοβουλία να υποστηρίξει την ίδρυση ενός αρχαιολογικού μουσείου .... πρέπει να παρουσιάσει μελέτες βιωσιμότητας, κόστους οφέλους, τις συλλογές της ότι έχουν μια ενότητα και δεν τις αποτελούν ένα αρχαίο λυχνάρι κι ένα τμήμα αγάλματος.

Το υπουργείο αυτοπεριορίζεται σε ό, τι αφορά την ίδρυση και τη λειτουργία των δημοσίων μουσείων....»

Απόσπασμα από το την συνέντευξη της γεν. γραμματέας του ΥΠΠΟΤ
Λίνας Μενδώνη στην Γ.Σύκκα.
Καθημερινή, *Τα Μουσεία αποκτούν σήμα αναγνώρισης*, 13/3/2011.

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_civ_1_13/03/2011_435326

Πιστοποίηση Μουσείων

- **ΦΕΚ 2385, 26/10/2011**
απόφαση περί «Ίδρυσης και αναγνώρισης μουσείου
κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 45 του Ν. 3028/2002
- **Νόμος 3028 /2002**

«Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Ορισμός Μουσείου

«Ως μουσείο νοείται η υπηρεσία ή ο οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Ως μουσεία μπορούν να θεωρηθούν επίσης υπηρεσίες ή οργανισμοί που έχουν παρεμφερείς σκοπούς και λειτουργίες, όπως τα μουσεία ανοικτού χώρου».

ΦΕΚ 2385/2011

Μέρος Ι. Δημόσια Μουσεία

Μέρος ΙΙ. Ιδιωτικά Μουσεία

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Κεφάλαιο Πρώτο

- Άρθρο 4: Οργάνωση και διοίκηση
- Άρθρο 5: Διαχείριση συλλογών
- Άρθρο 6: Υπηρεσίες προς το κοινό
- Άρθρο 7: Δικαιολογητικά

Κεφάλαιο Δεύτερο

- Διαδικασία Αναγνώρισης Μουσείου

Μέρος ΙΙΙ. Κατηγορίες Μουσείων

Τα Μουσεία, δημόσια και μη δημόσια, δύνανται να υπαχθούν στις παρακάτω κατηγορίες κατά την εμβέλεια των συλλογών τους :

1. Εθνικά Μουσεία
2. Μουσεία πανελλήνιας εμβέλειας
3. Περιφερειακά Μουσεία
4. Τοπικά Μουσεία
5. Μουσεία με διεθνείς συλλογές

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
MONUMENTS AND MUSEUMS OF GREECE

Ο πήχης ανεβαίνει

Σημαντικά Σημεία ΦΕΚ 2385 /2011

- Μουσείο - ιδρύεται ή ανήκει σε μη κερδοσκοπικό ίδρυμα
- Μόνιμη τεκμηριωμένη συλλογή
- Οικονομική δυνατότητα εκπλήρωσης σκοπών, στόχων
- Κατάλληλο και επαρκές επιστημονικό προσωπικό
- Ιδιόκτητες ή μακροχρόνια ενοικιασμένες εγκαταστάσεις, σύμφωνες με το ΓΟΚ και τις προδιαγραφές του ΥΠΠΟΤ
- Πολιτική προληπτικής συντήρησης
& ύπαρξη ή συνεργασία πιστοποιημένου εργαστήριου συντήρησης

Σημαντικά σημεία

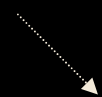

- Καταστατικό και κανονισμός λειτουργίας
- Νόμιμη προέλευση συλλογής
- Επιστημονικός υπεύθυνος
- Συντηρητής
- Ετήσιος Προγραμματισμός δραστηριοτήτων
- Απολογισμός
- Μουσειογραφική και μουσειολογική μελέτη
- Έλεγχος εντός τριών ετών των ιδρυθέντων με νόμο μουσείων που λειτουργούσαν κατά την έναρξη ισχύος του Ν. 3028/2002
- Έλεγχος ανά 5ετία των πιστοποιημένων μουσείων για τήρηση των προϋποθέσεων

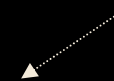

Συνεργασία - επιταγή των καιρών

Θεσμικό Πλαίσιο

Διεθνείς τάσεις

**Βιώσιμη
& ευέλικτη
λειτουργία**

Κοινωνικός ρόλος

Μείωση πόρων

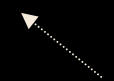

**Δικτύωση
& συνεργασία**

Βιωματική εκπαίδευση

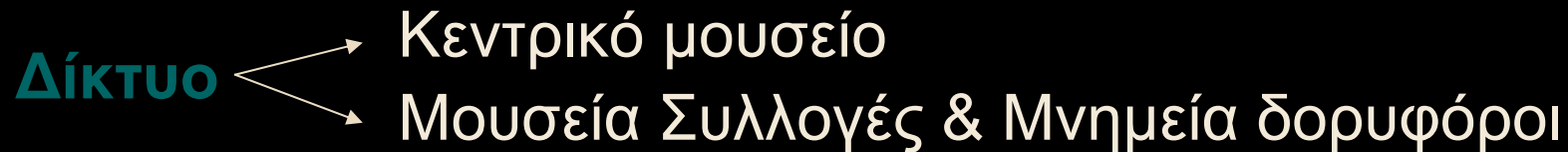

Αυξημένες
απαιτήσεις κοινού

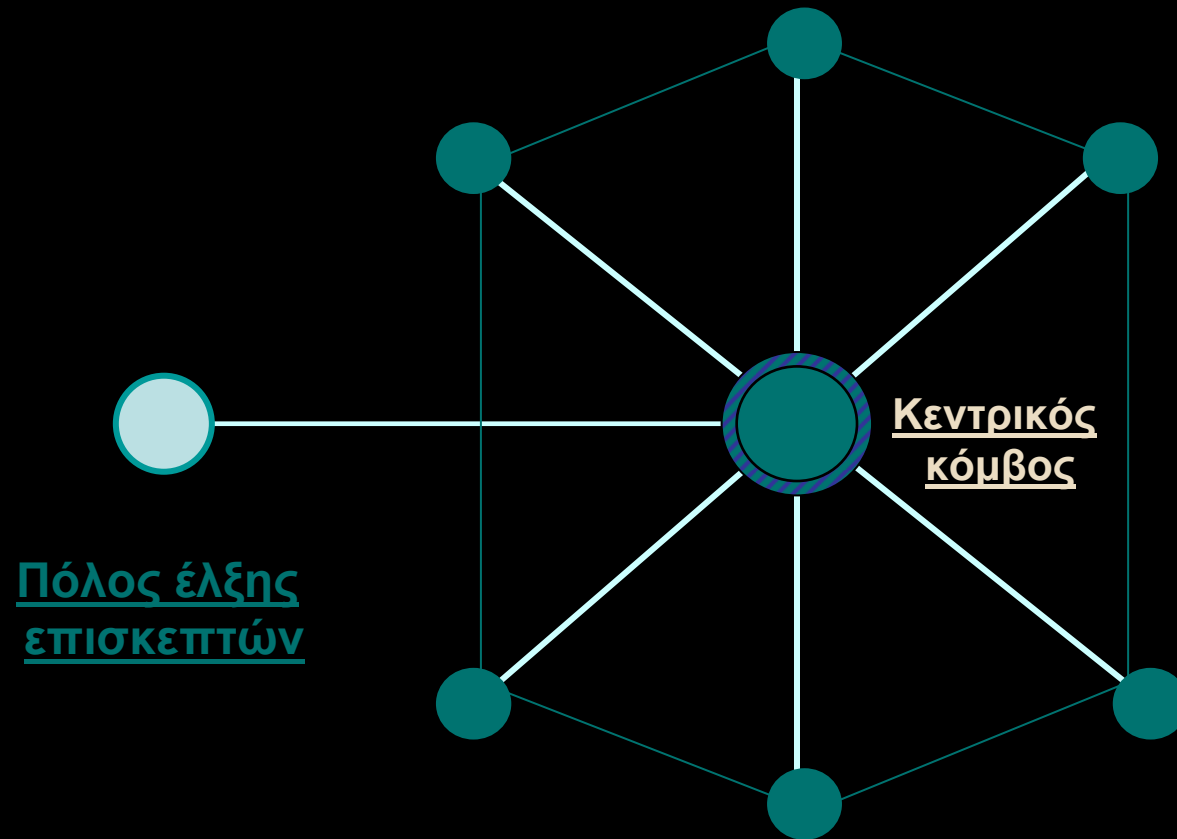

«Μητροπολιτικό Μουσείο»

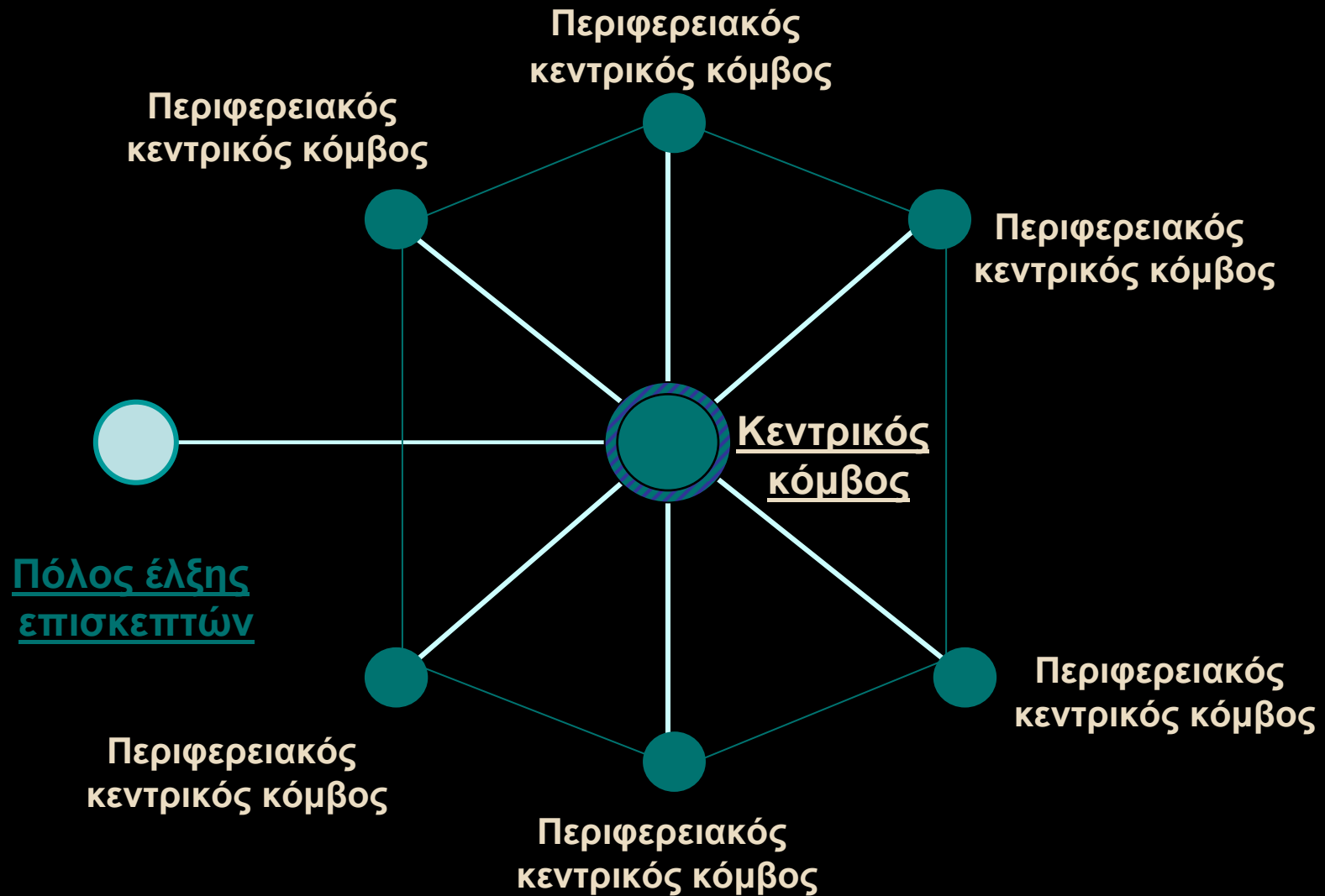

Δομή κόμβων δικτύου

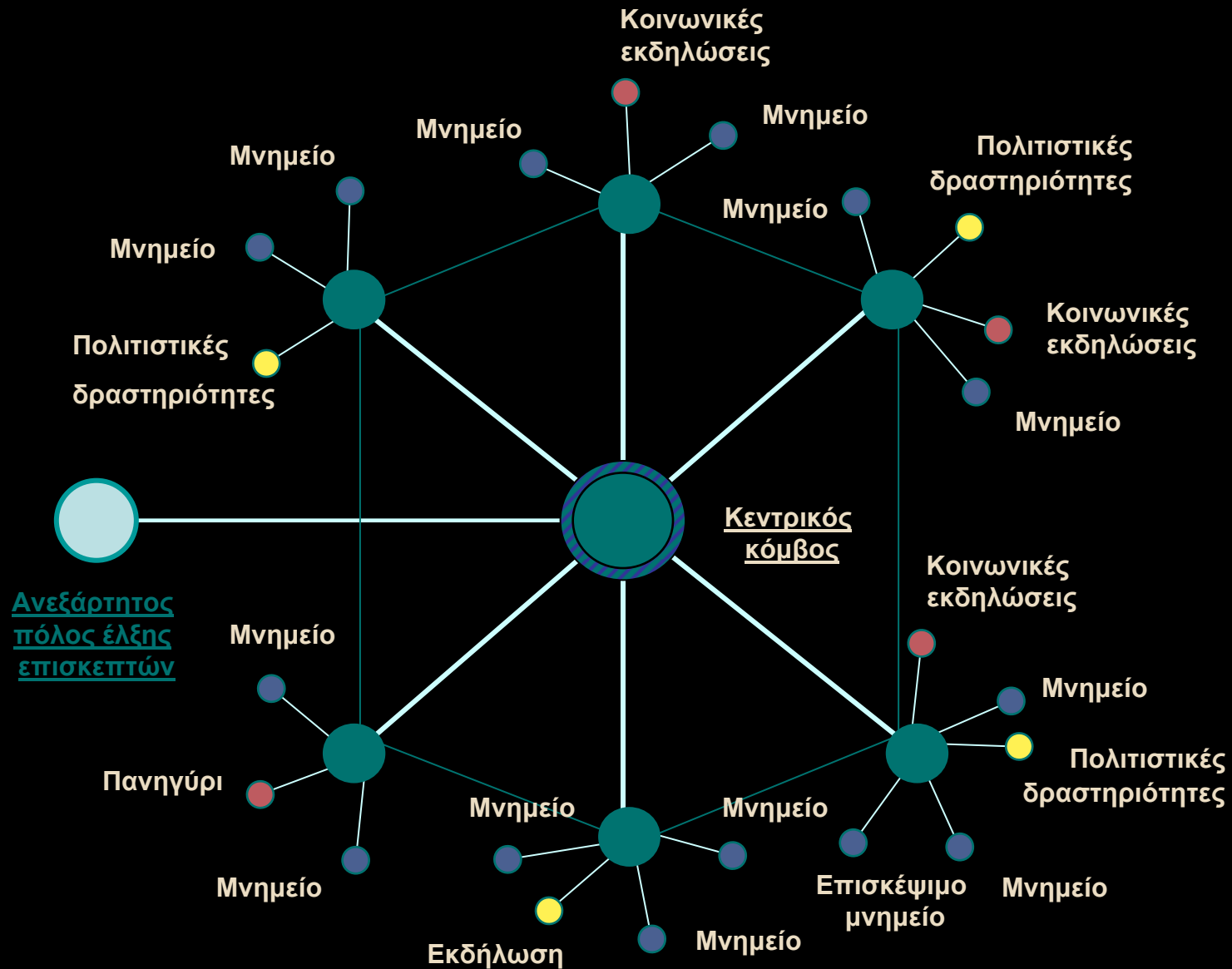

Δομή κόμβων δικτύου

Δομή κόμβων δικτύου

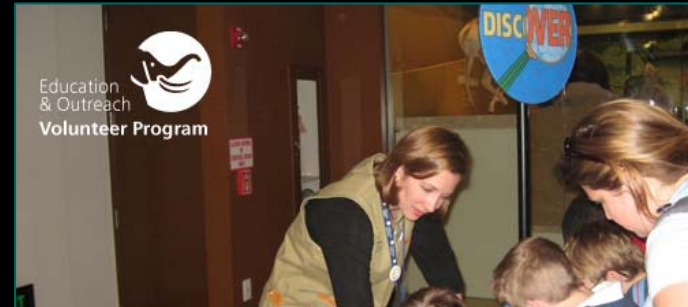

Στόχοι του μοντέλου

- ❑ Ορθή διαχείριση
- ❑ Συντονισμένη προώθηση
- ❑ Αξιοποίηση
- ❑ Επίτευξη βασικών πολιτισμικών στόχων

- Διαφύλαξη & Συντήρηση
- Βιωσιμότητα
- Προσέλκυση & ικανοποίηση επισκεπτών
- Συμπληρωματικότητα
- Πύλη διοχέτευσης επισκεπτών
- Αειφόρος ανάπτυξη

Πεδία & χώροι εφαρμογής

Που βρίσκει πεδία εφαρμογής:

- Ομάδες θεματικών Μουσείων & Μνημείων
- Θεματικές εκθέσεις
(λ.χ. «Το γυναικείο σώμα στην τέχνη & το χρόνο»)
- Διεθνείς θεματικές εκθέσεις με κοινό σκοπό

Χώροι εφαρμογής:

- Μητροπολιτική πόλη
- Μητροπολιτικός Δήμος
- Διοικητική περιφέρεια
- Ευρύτερος γεωγραφικός χώρος

Διεθνείς θεματικές εκθέσεις με κοινό σκοπό

Παράδειγμα

- Τίτλος έκθεσης: «Η Διατροφή στην τέχνη και τον χρόνο»
- Σκοπός: προβολή του πολιτισμικού αποθέματος και της γαστρονομικής παράδοσης τοπικών προϊόντων
- Χώρος: μουσεία με μεγάλη επισκεψιμότητα
- Πληροφοριακοί χώροι & μέσα:
  - Χώροι με μεγάλη προσέλευση κοινού
  - Διαδραστικές εφαρμογές και video wall

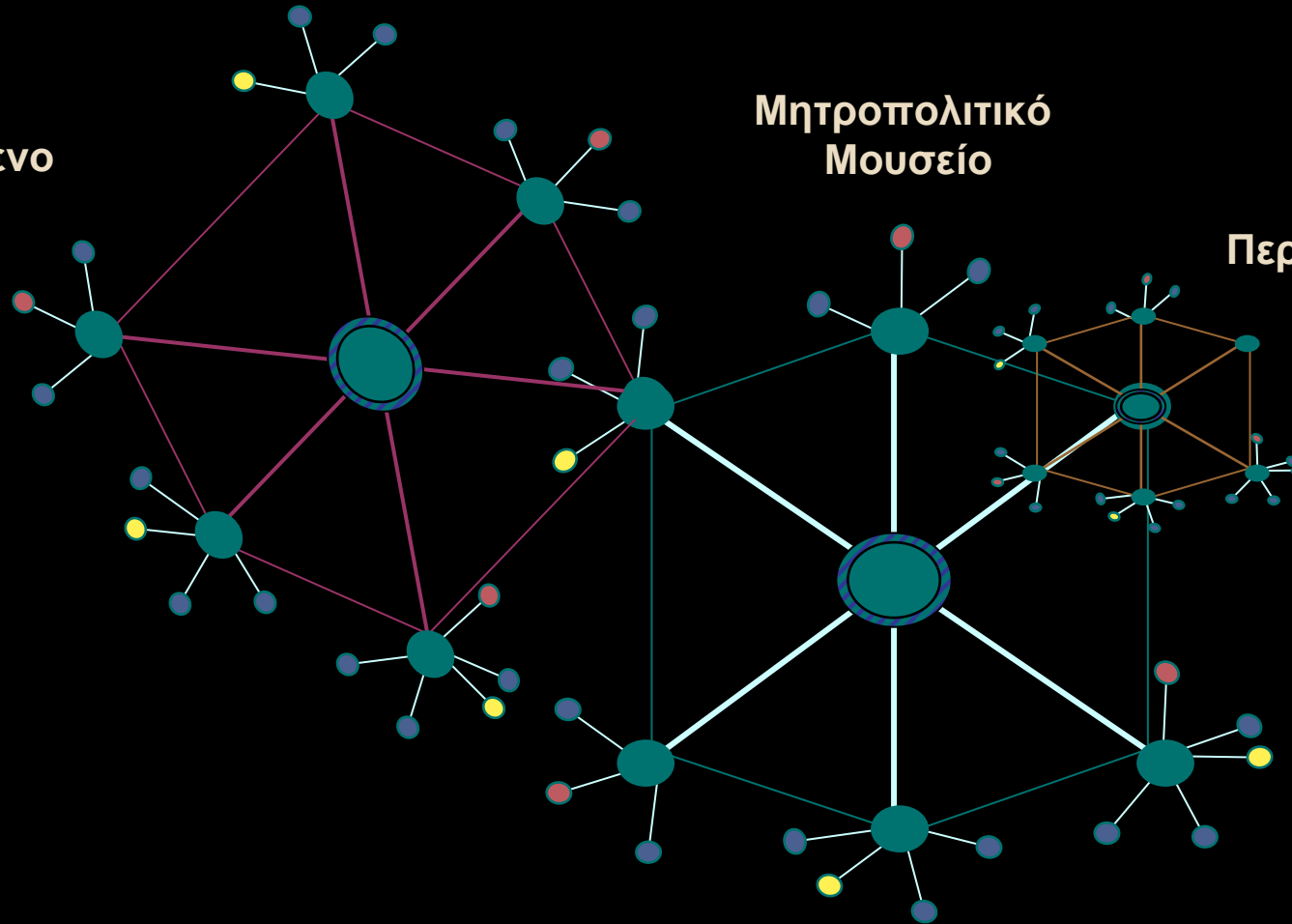

Δομή κόμβων δικτύου

Συνεργαζόμενο
Δίκτυο

Μητροπολιτικό
Μουσείο

Περιφερειακό
Δίκτυο

Άρθρωση του δικτύου

- Σπονδυλωτό ανοικτό σενάριο
Κεντρικό θέμα
Εξελίσσεται στους κόμβους
- Αρχιτεκτονική άρθρωση
Αυτοτελείς ιστορίες- κεντρικοί κόμβοι
Ενότητες & υποενότητες κεντρικού σεναρίου
- Κεντρικός κόμβος - κεντρικό θέμα
Αυτοτελές θέμα
Εισαγωγικός κόμβος δικτύου
Μνημεία, πολιτιστικοί πόροι, περιοχές
- Εμπλουτισμός λειτουργίας
Εξελικτικές περιοδικές εκθέσεις
Εκδηλώσεις
Αξιοποίηση τοπικού πολιτιστικού δυναμικού

Μεθοδολογία προσέγγισης & εφαρμογής

- Πλήρης καταγραφή του πολιτιστικού αποθέματος
- Φορέας διαχείρισης - επιτροπές
- Ξεκάθαρος σκοπός & στόχοι
- Στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης
Καταγραφή πόρων, μελέτες βιωσιμότητας & σκοπιμότητας
- Χάραξη πολιτικής
- Επιλογή κεντρικού σεναρίου
- Επιλογή πόλου έλξης
- Χωροθέτηση κεντρικού μουσείου
- Επιλογή κεντρικών & περιφερειακών κόμβων βάσει κριτηρίων
- Εκπόνηση μουσειολογικών μελετών, εγκρίσεις
- Χρηματοδότηση - υλοποίηση - συνεχής αξιολόγηση - επέκταση

Δίκτυο Χριστιανικών Μουσείων

& επισκέψιμων μνημείων

του Ε.Μ.Ι. της Ι.Μ. Ρόδου

Στοιχεία αναφοράς

Φορέας διαχείρισης:

Τμήμα Μουσείων του Ε.Μ.Ι. της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου
(Καταστατικό και κανονισμός λειτουργίας, διακριτικό σήμα πιστοποιημένων μελών δικτύου)

Σκοπός: Η διαφύλαξη, συντήρηση, μελέτη, ανάδειξη

και προβολή του εκκλησιαστικού πλούτου και του Χριστιανικού χαρακτήρα της νήσου Ρόδου.

Άξονας σχεδιασμού: Ανθρωποκεντρικός

Στόχοι:

- Η παρουσίαση μέσα από το μοντέλο της «εμπειρίας» μιας σειρά εικόνων της ζωντανής θρησκευτικής, καλλιτεχνικής, και πολιτιστικής παράδοσης του νησιού.
- Η συμπληρωματική μη ανταγωνιστική λειτουργία του με άλλες δομές πολιτισμού και οικονομίας.
- Η συμβολή στην ανάπτυξη του θρησκευτικού και θεματικού τουρισμού και στην αειφορία του τόπου.
- Η συστράτευση των τοπικών κοινωνιών και ομάδων οικονομίας. Ανάπτυξη περιφερειακής και όχι τοπικιστικής συνείδησης.

Στρατηγική ανάπτυξης

Στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης και εφαρμογής:

- Σέβεται τον επισκέπτη αλλά και τις ιδιαιτερότητες του χώρου εφαρμογής
- Περιλαμβάνει την πιλοτική υλοποίηση του δικτύου σε πρώτη φάση

Πολιτική επιλογή που προσβλέπει:

- Δοκιμασία του μοντέλου στην πράξη
- Βαθμός αποδοχής τοπικής κοινωνίας, αγοράς και επισκεπτών
- Κάμψη υπαρχουσών αντιδράσεων (rodos parapona blog)
- Αξιολόγηση και επαναπροσδιορισμό στόχων και πολιτικής
- Ευκολότερη εξεύρεση πόρων εξάπλωσης του δικτύου

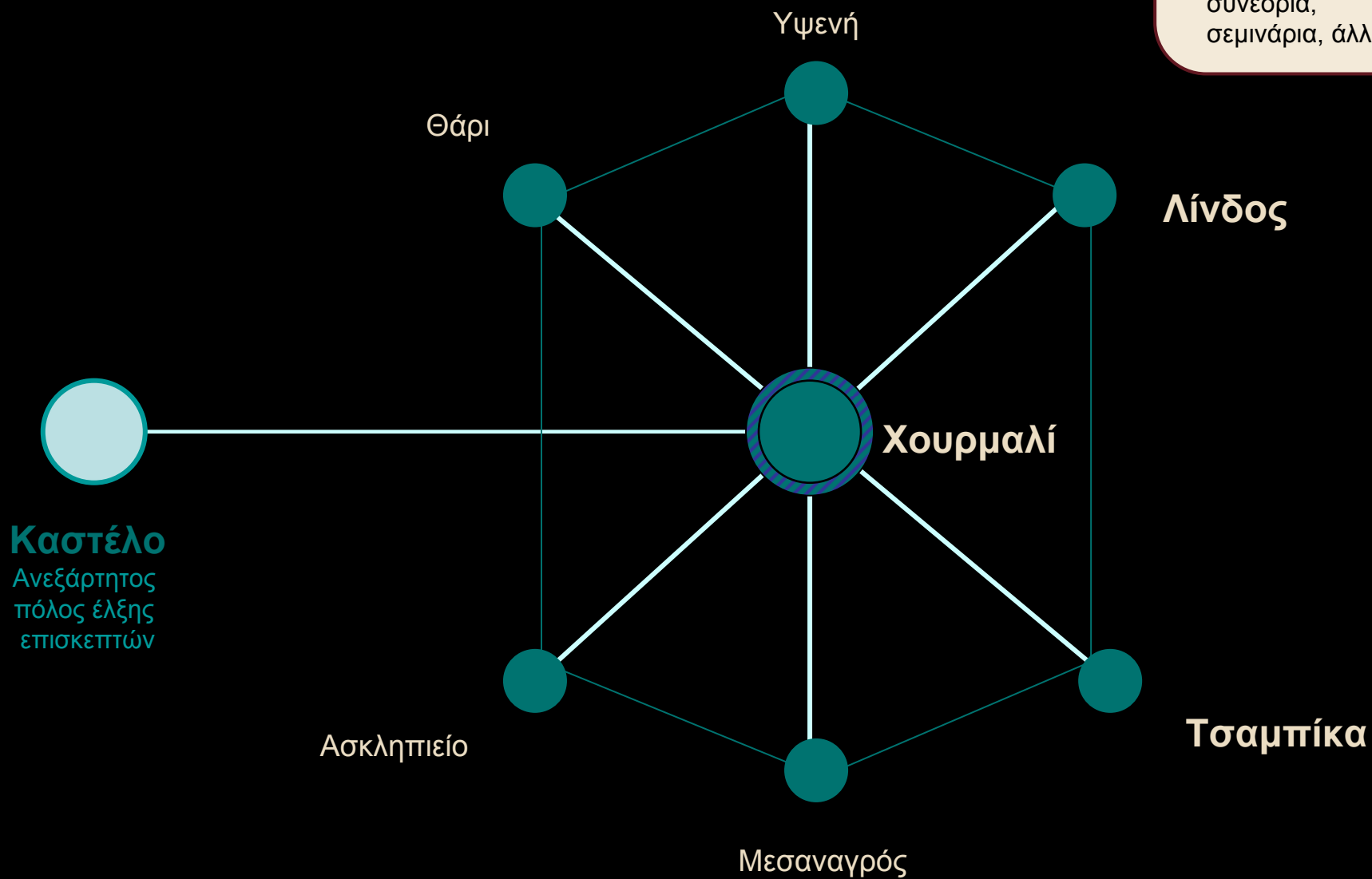

Κεντρικοί κόμβοι δικτύου Χ.Μ.Μ. Ρόδου

Επεξήγηση συμβόλων

- Κεντρικοί κόμβοι
- Μνημεία / Συλλογές
- Παναγύρια
- Εκδηλώσεις, συνέδρια, σεμινάρια, άλλο

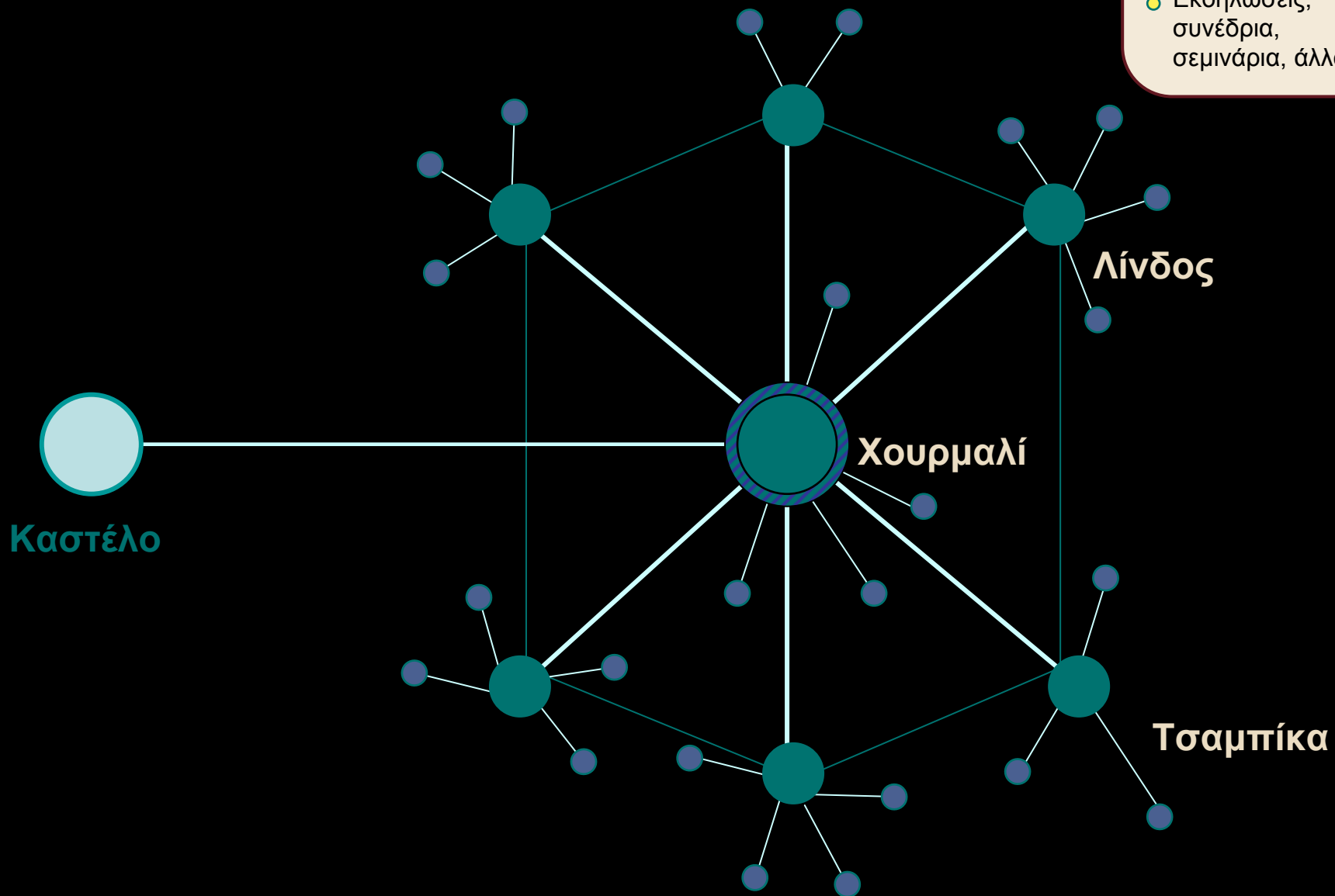

Κεντρικοί κόμβοι & μνημεία δικτύου Χ.Μ.Μ. Ρόδου

Επεξήγηση συμβόλων

- Κεντρικοί κόμβοι
- Μνημεία / Συλλογές
- Παναγύρια
- Εκδηλώσεις, συνέδρια, σεμινάρια, άλλο

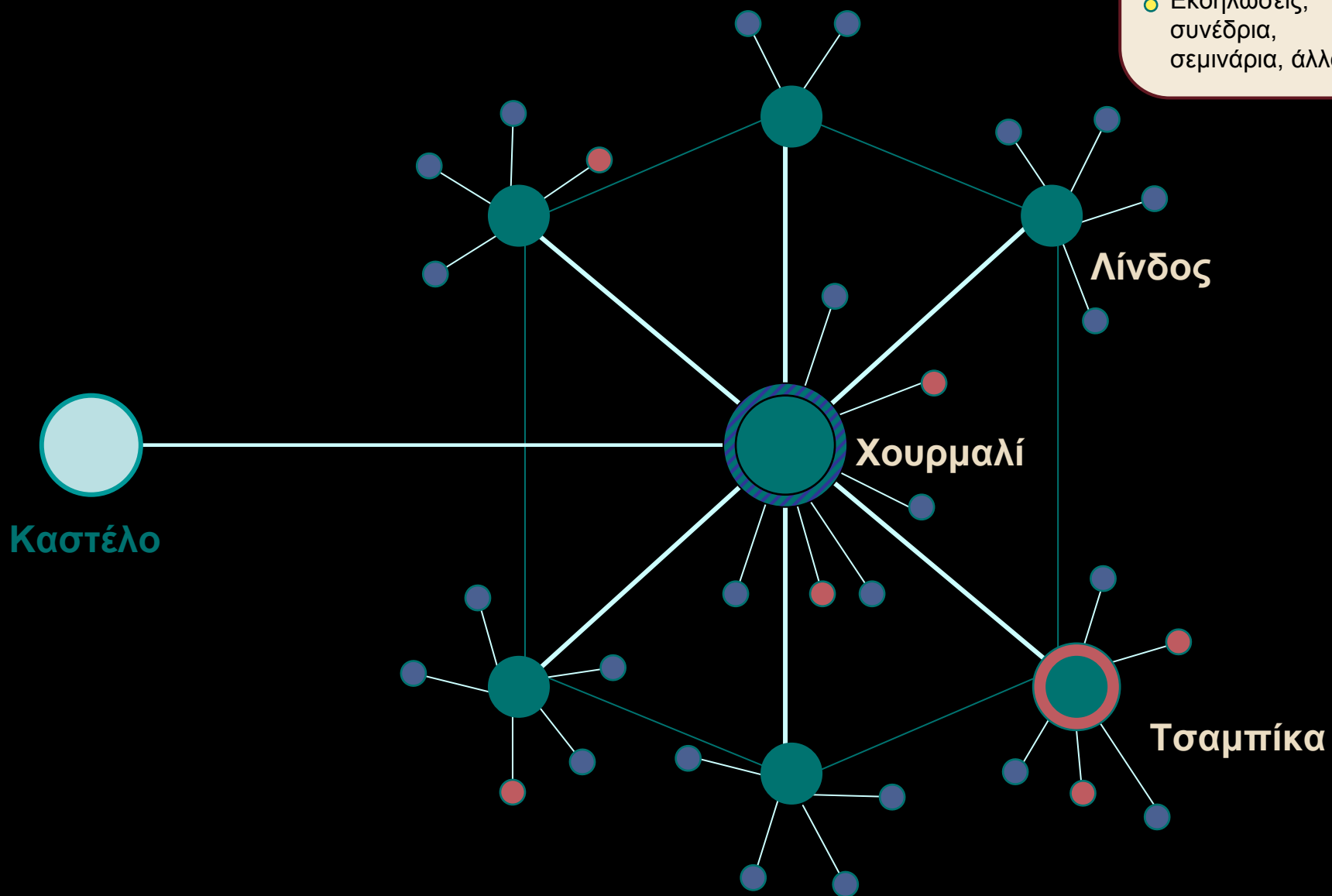

Κεντρικοί κόμβοι & μνημεία δικτύου Χ.Μ.Μ. Ρόδου

Επεξήγηση συμβόλων

- Κεντρικοί κόμβοι
- Μνημεία / Συλλογές
- Παναγύρια
- Εκδηλώσεις, συνέδρια, σεμινάρια, άλλο

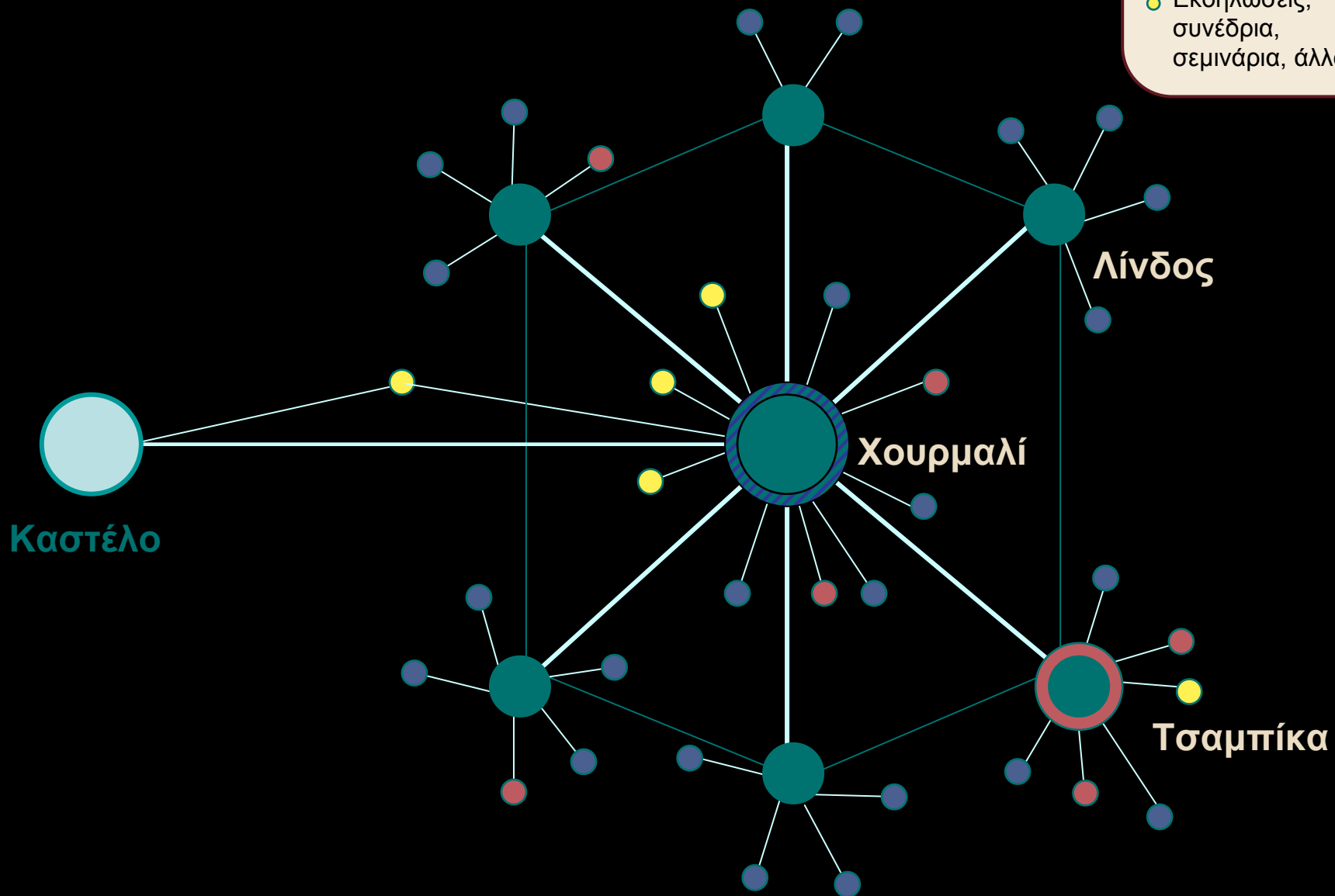

Κεντρικοί κόμβοι & μνημεία δικτύου Χ.Μ.Μ. Ρόδου

Επεξήγηση συμβόλων

- Κεντρικοί κόμβοι
- Μνημεία / Συλλογές
- Παναγύρια
- Εκδηλώσεις, συνέδρια, σεμινάρια, άλλο

Γεωγραφική ανάπτυξη δικτύου

Περιφερειακοί κεντρικοί
κόμβοι - τοπικά δίκτυα

Γεωγραφική ανάπτυξη δικτύου

Περιφερειακοί κεντρικοί
κόμβοι - τοπικά δίκτυα

Δορυφορικά Μνημεία

Γεωγραφική ανάπτυξη δικτύου

Περιφερειακοί κεντρικοί κόμβοι - τοπικά δίκτυα

Δορυφορικά Μνημεία

Θρησκευτικές εκδηλώσεις ή πανηγύρια

Γεωγραφική ανάπτυξη δικτύου

- Περιφερειακοί κεντρικοί κόμβοι - τοπικά δίκτυα
- Δορυφορικά Μνημεία
- Θρησκευτικές εκδηλώσεις ή πανηγύρια
- Πολιτιστικές δράσεις
Συμπόσια, σεμινάρια, κ.α.

Κριτήρια επιλογής

- Πολυκριτηριακή αξιολόγηση
- Ικανοποίηση στόχων δικτύου
- Εξυπηρέτηση αναγκών σεναρίου
- Προσβασιμότητα
- Γειτνίαση με άλλα μνημεία /δράσεις
- Δυνατότητα αύξησης επισκεψιμότητας
- Δυνατότητα χρηματοδότησης κ.α.

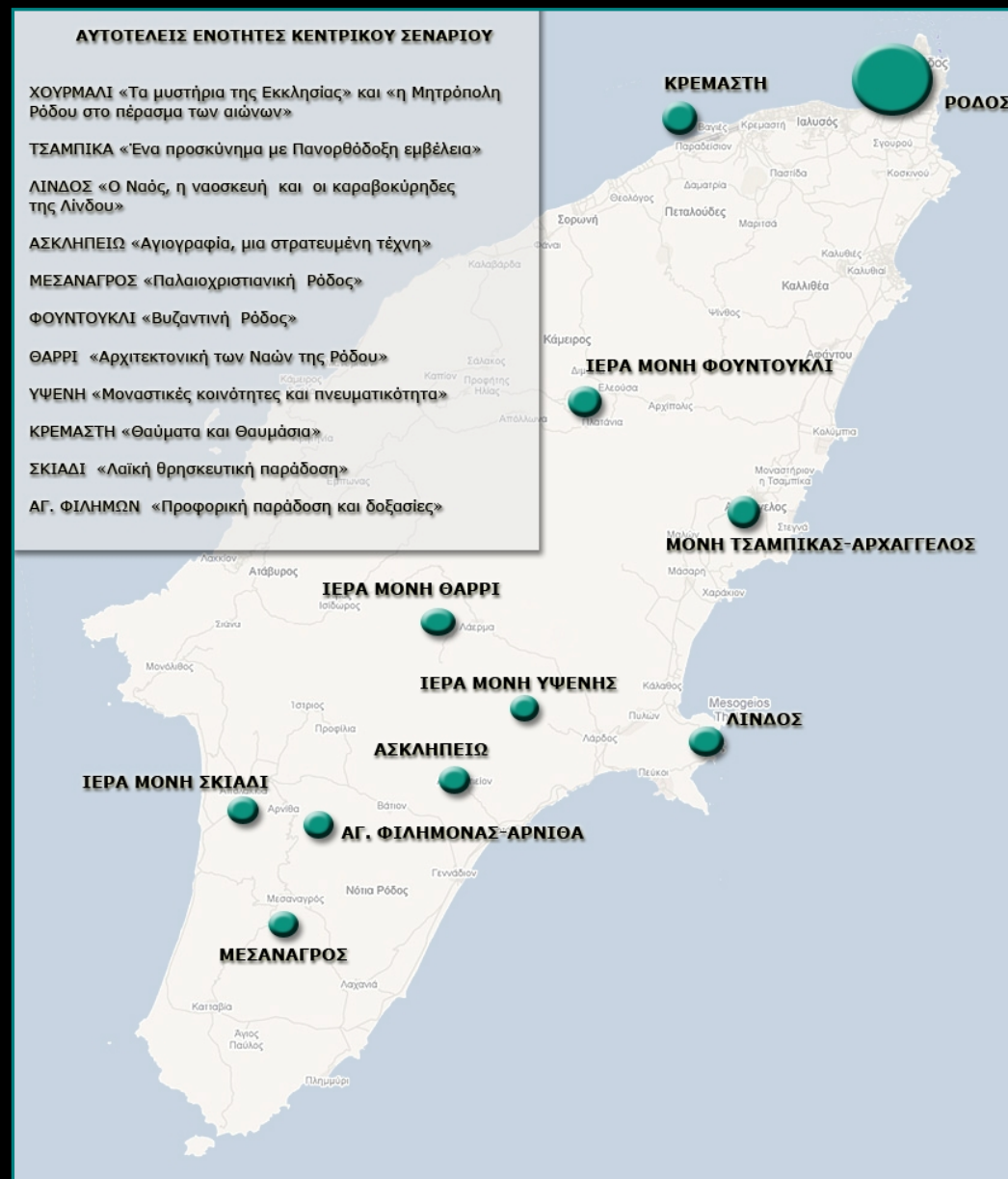
Θέματα

Θέμα κεντρικού σεναρίου:

**«Η ιστορία της Ροδιακής εκκλησίας
& ο πολιτισμός που αναπτύχθηκε
στο νησί γύρω από την
ορθόδοξη λατρεία»**

Τρίπτυχο σεναρίου κόμβων

- **Κεντρικό θέμα: Ιστορία**
- **Υποενότητα Κεντρ. θέματος:
έκθεση-αυτοτελής ενότητα**
- **Πολιτιστική διαδρομή:
«Περίπατος στο χώρο
& το χρόνο»**

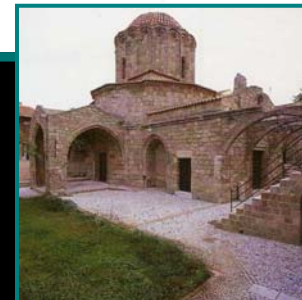
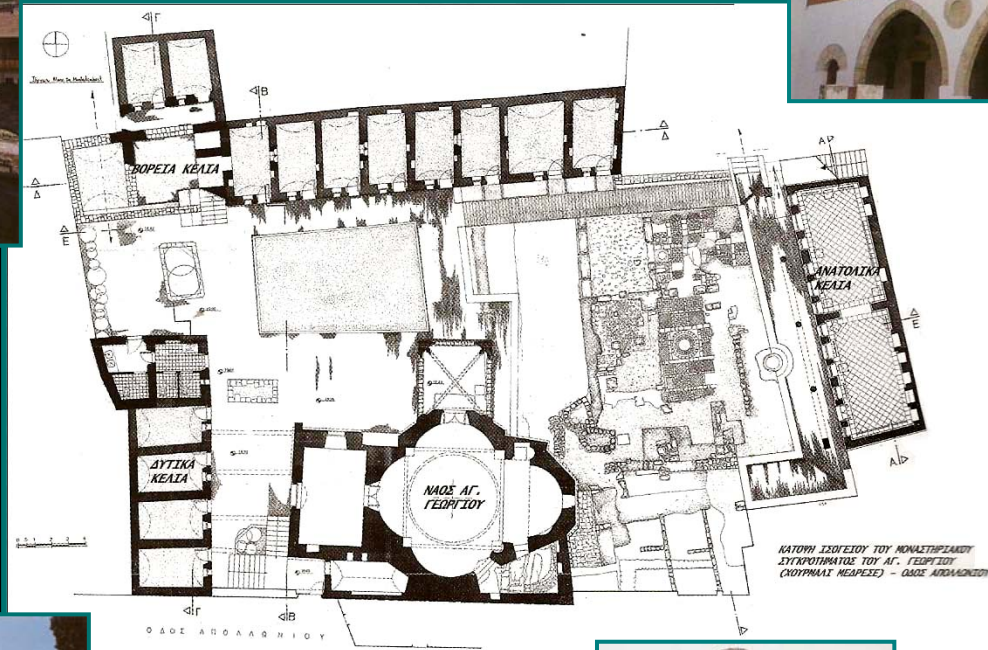

Πληροφόρηση

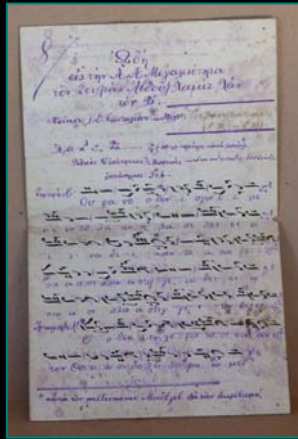

Κεντρικός κόμβος - Χουρμαλί

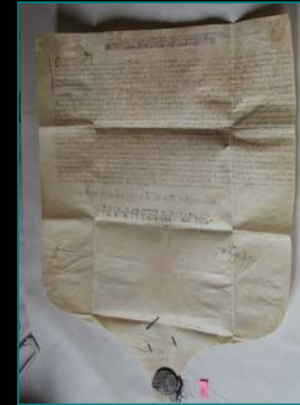

Μουσειολογικό σενάριο

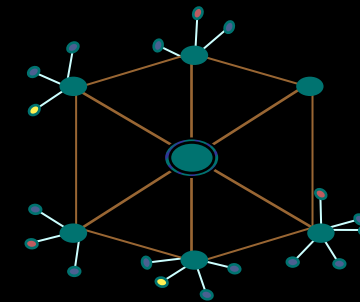

Μουσικά χειρόγραφα

Η Μητρόπολη της Ρόδου
στο πέρασμα των αιώνων

Τα μυστήρια της εκκλησίας

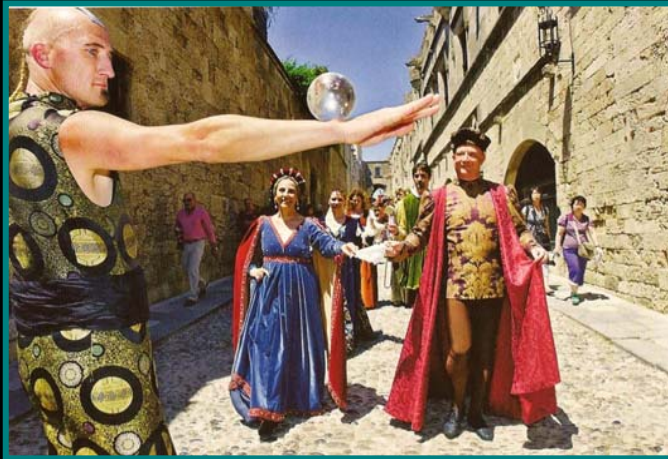

Αφιέρωμα στους
Κόμβους του δικτύου

Περίπατος στο χώρο & το χρόνο, παράλληλες εκδηλώσεις

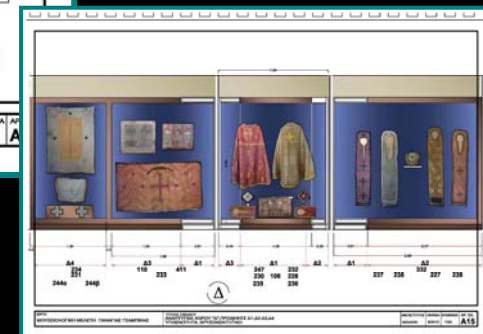
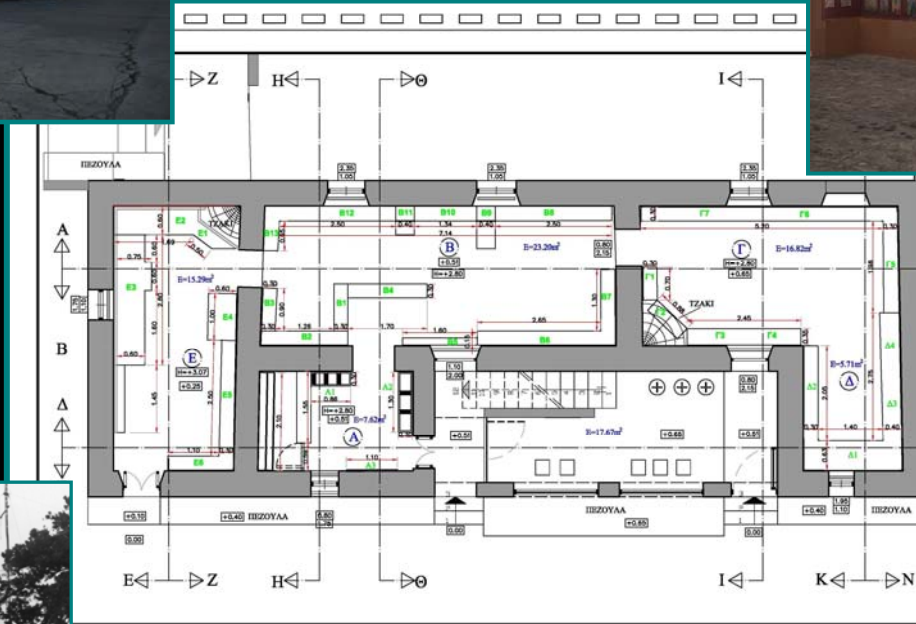
ΙΕΡΟΙ ΝΑΟΙ ΜΕ ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΤΕΜΠΛΑ

Εισόδια Θεοτόκου Νεοχωρίου
Ταξίαρχης Νεοχωρίου
Άγ. Φανούριος παλαιά πόλη
Άγ. Παντελεήμονας παλαιά πόλη
Άγ. Ελευθέριος
Άγ. Γεώργιος Άνω
Άγ. Γεώργιος Κάτω
Άγ. Νικόλαος
Άγ. Δημήτριος
Άγ. Αναστασία
Μητροπολιτικός Ναός Εισοδίων
Άγ. Ανάργυροι
Άγ. Ιωάννης Πρόδρομος

2^{ος} κόμβος - Συλλογή κειμηλίων Ιεράς Μονής Τσαμπίκας

«Ένα Προσκύνημα με
Πανορθόδοξη Εμβέλεια»

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΣΑΜΠΙΚΑΣ
ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΟΥ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙΩΝ ΚΑΤΟΧΗΣ ΙΣΟΓΕΙΟΥ
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ
ΑΔΑΜΟΣ
ΚΩΔΙΚΟΣ
1500
ΠΑΡΑΡΤΗΡΙΑ
ΚΟΥΜΑΝΟΣ
ΡΑΦ
Α13

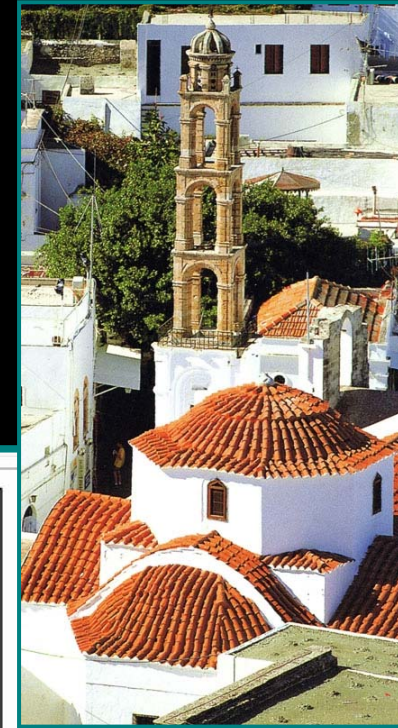
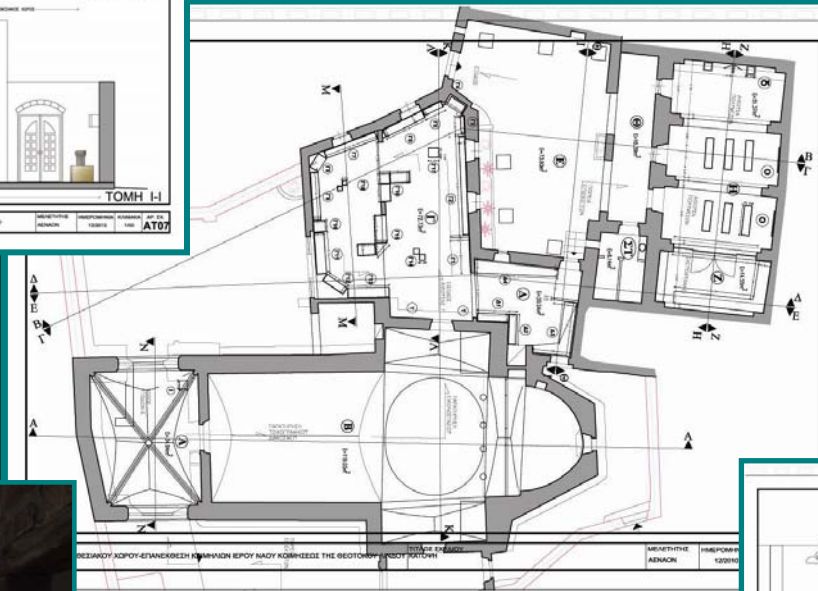
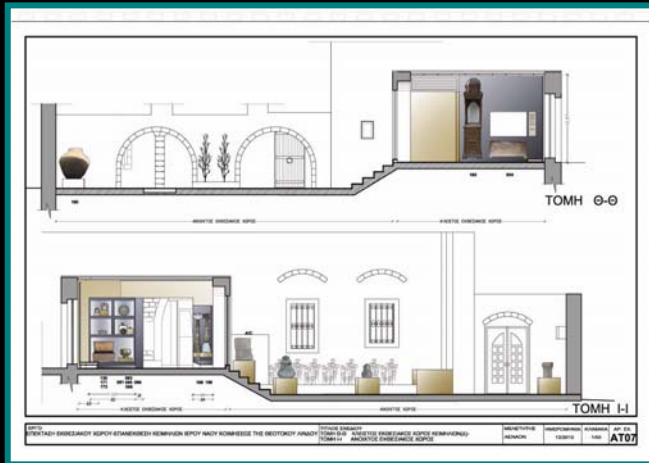
Περίπατος στο χώρο & το χρόνο, εκδηλώσεις

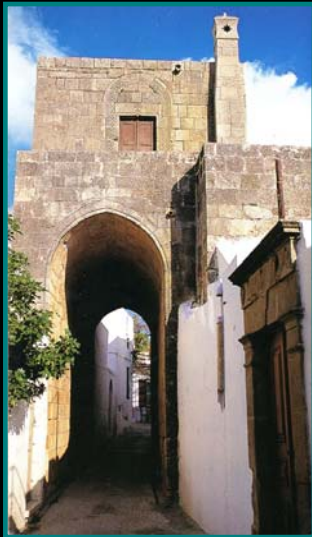

3ος κόμβος - Συλλογή Ενορίας Λίνδου

Περίπατος στο χώρο και το χρόνο

Πολιτισμικό Swot - Πλεονεκτήματα

- ✓ **Ενιαίος φορέας διαχείρισης (μη κερδοσκοπικός)**
- ✓ **Συλλογική αντιπροσώπευση**
- ✓ **Μικρό λειτουργικό κόστος – εξασφάλιση βιωσιμότητας**
- ✓ **Αξιοποίηση επικοινωνιακών εφαρμογών αιχμής**
- ✓ **Σταδιακή υλοποίηση με μικρό κόστος ανά δράση**
- ✓ **Επαναπροσδιορισμός στόχων**
- ✓ **Στοχευμένες παρεμβάσεις**
- ✓ **Ισόρροπη ανάπτυξη , αναδιανομή πόρων**
- ✓ **Διατήρηση τοπικότητας**

Πολιτισμικό Swot - Ευκαιρίες

- ο **Επιτάχυνση ανάπτυξης του δικτύου στα πλαίσια του θεματικού τουρισμού**
- ο **Δυνατότητες χρηματοδότησης από προγράμματα που στοχεύουν στο πολιτισμό**
- ο **Ενεργοποίηση υγιών δυνάμεων κοινωνίας**
- ο **Συνεργασίες κλίμακας για επίτευξη κοινών στόχων και διάχυση μηνυμάτων**
- ο **Ερευνητικό πεδίο και δυνατότητες συνεργασίας με εκπαιδευτικά ιδρύματα**
- ο **Ευρεία χρήση εφαρμογών web.2 από τους χρήστες smart phones**

Πολιτισμικό Swot - Μειονεκτήματα

Ιδεολογικά

- χρήση και κυριότητα αντικειμένων και χώρων
- παράλληλη χρήση λατρευτικών μνημείων
- αλλαγή χρήσης αντικειμένων
- Αντιδράσεις για τις χρηματοδοτήσεις του έργου
.....γιατί η εκκλησία και όχι η ιδιωτική πρωτοβουλία;

Πρακτικά

- Συνύπαρξη μνημείων με κέλυφος έκθεσης
- Εγκρίσεις
- Χρηματοδοτήσεις
- Ενεργειακές απαιτήσεις στα μνημεία και ΗΜ εγκαταστάσεις
- Μεγάλος χρόνος υλοποίησης του συνολικού δικτύου

Πολιτισμικό Swot - Κίνδυνοι

- Προβλήματα υπερεπισκεψιμότητας μνημείων
- Αλλοίωση χαρακτήρα μνημείων
- Προσβολή της πρόσφατης βιωματικής μνήμης
- Τοπικιστικές αντιδράσεις
- «Συμφέροντα και επιδιώξεις»
- «Υπερεκμετάλλευση δικτύου» από παραπληρωματικές δομές οικονομίας

Παραδείγματα από τον Ευρωπαϊκό χώρο

RENAISSANCE

www.artscouncil.org.uk/funding/apply-for-funding/renaissance/

www.chorusvenezia.org/index.php?lang=en

www.jamtli.com/

**Το «Μητροπολιτικό Μουσείο» δεν είναι απλά
ένα εννοιολογικό μοντέλο σχεδίασης
πολιτισμικών δικτύων αλλά ένα πολυδύναμο
και πολυδιάστατο εργαλείο που μπορεί να οδηγήσει
σε μία νέα αντίληψη για την διαχείριση των πολιτιστικών
αγαθών στην Ελλάδα.**

